

**ГЕШТАЛЬТ-АНАЛІЗ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ КОХАНОЇ/КОХАНОГО
В АНГЛОМОВНИХ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ ХІХ-ХХ СТОЛІТТЯ**

У статті розглядається методика гештальт-аналізу художнього образу Коханої/Коханого в англомовних поетичних текстах ХІХ-ХХ століття, яка дозволяє виявити лексико-граматичні особливості його формування.

Ключові слова: гештальт-аналіз, гештальт-якість, частини мови, прикметник, дієслово, іменник.

Колесова А.О. Гештальт-аналіз художественного образа Любимой/Любимого в англоязычных поэтических текстах ХІХ-ХХ столетия. В статье рассматривается методика гештальт-анализа художественного образа Любимой/Любимого в англоязычных поэтических текстах ХІХ-ХХ столетия, которая позволяет раскрыть лексико-грамматические особенности его формирования.

Ключевые слова: гештальт-анализ, гештальт-качество, части речи, прилагательное, глагол, существительное.

Kolesova A.O. Gestalt-analysis of the image of the Beloved in the English and American poetry of the ХІХ-ХХth century. The article deals with the method of gestalt-analysis of the image of the Beloved in the English and American poetry of the ХІХ-ХХ century, which enables to reveal lexical-grammatical peculiarities of its formation.

Key words: gestalt-analysis, gestalt-quality, parts of speech, the adjective, the verb, the noun.

Об'єктом дослідження є художній образ Коханої/Коханого в англомовних поетичних текстах ХІХ-ХХ століття. **Предмет** дослідження становлять лексико-граматичні засоби формування художнього образу Коханої/Коханого в англомовних поетичних текстах ХІХ-ХХ століття.

Метою нашого дослідження є розробити власну методику аналізу образу Коханої/Коханого та виявити роль частин мови у його лексико-граматичному оформленні.

Гештальт-теорія постає однією з найактуальніших у сучасних теоретичних і практичних розвідках з психології, соціології, лінгвістики. Поняття про гештальт було запропоноване М. Вертгеймером на початку ХХ століття для дослідження феномену руху, що уможливило подальше його визначення як будь-якого образу світу, що набуває у свідомості цілісності, тобто гештальту цього образу [Чесноков 2009, с. 53]. Згодом німецький філософ Еренфельс запропонував дослідження цілісності гештальта за допомогою його проєкцій [ФЕС, с. 487]. У лінгвістиці ж ідея про гештальт була впроваджена Дж. Лакоффом у статті "Лінгвістичні гештальти", де автор подає таке тлумачення цьому поняттю: "Думки, сприйняття, пізнавальні процеси, моторика й мова організовані завдяки одним і тим самим структурам, які я називаю *гештальтами*... Гештальти є одночасно цілісними та аналітичними. Вони складаються із частин, проте не є сукупністю цих частин" [Лакофф 1981, с. 359]. Тобто, гештальт є цілісною оперативною одиницею свідомості, вже зібраною одиницею, готовим пучком ознак, що мисленнєво/ментально об'єднуються в єдине ціле [Морозова 2005, с. 65]. Гештальтний образ є цілісною одиницею, конструктором, пучком, єдиним цілим.

Ідея застосування гештальт-теорії та гештальт-проєкцій предмета в лінгвістичних дослідженнях набула подальшої розробки у працях І.Б. Морозової, підхід якої спирається на розуміння будь-якого лінгвістичного явища як сфокусованого багатовимірного утворення, що відбивається в певних гештальт-якостях і властивостях та не зводиться до їх суми [Морозова 2009, с. 14]. У роботі авторка пропонує гештальт-аналіз простого англійського речення ХVІІІ-ХХ століть у діахронічному зрізі та розглядає кожний аспект структури й функціонування простого англійського речення як виразну проєкцію його цілісного гештальту [там само, с. 20]. При чому, в контексті монографічного дослідження гештальт-проєкція простого речення охоплює особливості його функціонування.

До головних переваг гештальт-аналізу належить можливість якнайповніше та якнайточніше висвітлити сутність і специфіку функціонування будь-якого мовного явища, а застосування гештальт-проєкції, у свою чергу, забезпечує досягнення достовірності та повноти опису досліджуваного мовно-мовленнєвого утворення як власне гештальту.

З огляду на те, що високорозвинені структури мають тенденцію до цілісності, вони реалізуються у вигляді чітких моделей. Таке положення уможливує достовірне відтворення простого речення в англійській мові [Морозова 2010, с. 4]. Застосування гештальт-аналізу до поетичного тексту дозволяє проникнути в глибинну структуру формування художнього образу, виявити позамавні чинники його формування, визначити притаманні йому лексико-граматичні та гендерні особливості, специфіка яких зумовлена культурно-історичною епохою, зміною художньої свідомості і видів поетичного мислення.

У нашому дослідженні гештальтний образ Коханої/Коханого розуміємо як цілісне, укорінене в мовній свідомості людини знання про риси, ознаки, властивості, притаманні Коханій або Коханому. Так, цілісний образ, гештальтний за своєю сутністю, об'єктивується в поетичному мовленні через одну або декілька своїх ознак. Іншими словами, гештальт цілого задається гештальт-якостями, що актуалізуються у мовленні через різні лексико-граматичні одиниці.

У поетичному тексті словесний поетичний образ активізує в читача образ Коханої/Коханого, завдяки втіленню в ньому тієї чи іншої риси, ознаки Коханої/Коханого. Ознака, характеристика або властивість, передається в словесному поетичному образі різними частинами мови: прикметником, дієсловом, іменником.

Відомо, що будь-які явища, події, об'єкти усвідомлюються через виокремлення їх субстанційних, процесуальних (акціональних) чи ад'єктивних властивостей, що у мовленні об'єктивується через різні частини мови [Кубрякова 1997]. Причому за своїми когнітивними властивостям дієслово відображає та фіксує той фрагмент світу, який сприймається через рубрику процесуальності, тобто способу буття того чи іншого предмета у часі та просторі; іменник відтворює у мовленні явища, об'єкти, специфіка сприйняття яких проходить крізь призму предметності, формує уявлення про об'єкт стосовно його зорових і сенсорних параметрів, чітких фізичних меж стабільних у часі; прикметник фокусує увагу на тому фрагменті світу, сприйняття якого відбувається через виокремлення його окремої ознаки чи якості [Кубрякова 1997, с. 252].

Спираючись на ці положення, спершу проводимо лексико-граматичний аналіз номінативних одиниць, що актуалізують ту чи іншу гештальт-якість Коханої/Коханого у словесних поетичних образах. У нашій роботі такі лексико-граматичні одиниці (частини мови) отримують статус гештальт-центру. Залежно від гештальт-центру, вираженого тією чи іншою частиною мови, класифікуємо художні образи на три типи: атрибутивні, субстантивні та акціональні. Гештальт-центром атрибутивних художніх образів постає прикметник, акціональних – дієслово, субстантивних – іменник.

Гештальтний підхід якнайкраще задовольняє тлумаченню художнього образу як лінгвокогнітивного конструкту, розпорошеного в лінгвальних одиницях, які втілюють його у тексті художнього твору й за аналізом яких його можна реконструювати як єдине ціле.

Наприклад, у словесному поетичному образі: “*I never saw so sweet a face*” (Clare FL), – об'єктивується лише атрибутивна гештальт-якість художнього образу Коханої, виражена прикметником *sweet*, що змальовує рису зовнішності Коханої, фокусуючи увагу саме на її миловидності. Натомість, у свідомості читача образ Коханої сприймається цілісно, а не окрема її риса.

У поетичному рядку: “*He knows how to thrill me and he thrills me night and day*” (Smith OBAR, с. 408), – у семантиці дієслова *thrills* опредметнено знання про відносини з Коханим, його здатність змушувати Кохану тремтіти, відчувати пристрась. Через лексико-граматичну одиницю, виражену дієсловом, актуалізується акціональна гештальт-якість Коханого (*thrills*), а саме манера поведінки, дії коханого чоловіка, тобто те, що найбільше в ньому приваблює.

У словесному поетичному образі “*I sat in the dark of your front porch*” (Gluck OBAR, с. 994), – темрява, в якій розмірковує лірична героїня, символізує її прагнення, наміри бути разом із чужим чоловіком. Образ-символ темрява (*the dark*) символізує душевну скруту, безвихідь ситуації. Кохана усвідомлює свої стосунки з Коханим як приречені та гіркі. Лексико-граматичною одиницею, що втілює символічний зміст про складні стосунки Коханої та Коханого в словесному поетичному образі є іменник (*the dark*). Перспективним убачається виявлення ролі частин мови у створенні інших художніх образів, а також у лексико-граматичному оформленні словесних поетичних образів.

Література

- Кубрякова Е.С. Части речи в ономазиологическом освещении / Е.С.Кубрякова. – М. : Наука, 1978. – 116 с. Кубрякова Е.С. Части речи с когнитивной точки зрения / Е.С.Кубрякова. – М. : Институт языкознания РАН, 1997. – 326 с. Морозова І.Б. Прагматичний аналіз структури і семантики елементарних комунікативних одиниць у світлі гештальт-теорії в сучасній англійській мові : монографія / Ірина Борисівна Морозова. – Одеса : Друкарський дім, 2009. – 284 с. Морозова І.Б. Применение принципов гештальт-анализа в синтаксических исследованиях (на материале английского языка) / Ирина Борисовна Морозова // Записки з романо-германської філології. – Одеса : Фенікс, 2010. – № 25. – С. 164 – 167. Морозова І.Б. Таксономія елементарних комунікативних одиниць у сучасній англійській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Ірина Борисівна Морозова. – Одеса, 2010. – 36 с. Чесноков С.В. Феноменология диалогов в гештальт-теории, математике, логике / С.В. Чесноков. – М. : URSS, 2009. – 160 с. *Философский энциклопедический словарь* / [ред.-сост. Е.Ф. Губский и др.]. – М. : Инфра, 2003. – 576 с. OBAR – The Oxford Book of American poetry. – Oxford : Oxford University press, 2006. – 1132 p. Clare FL – Clare J. First love [Електронний ресурс] / J. Clare. – Режим доступу : <http://www.poemhunter.com/poem/first-love/>